

Ностальгія (уривок)

Євгенія Кононенко

Увага! Ви читаете уривок з твору (ознайомчий фрагмент). Купуйте книжку на сайті видавництва Кальварія.

Тут, на Щекавиці,
кров свою чую студену.

І. Римарук

Дві ночі в усіх трьох вікнах невеличкого помешкання не гасло світло. В обох кімнатах і в кухні. Ранніми осінніми вечорами ті освітлені вікна зливалися з галактиками інших вечірніх вікон. Але в глупу ніч вони грізно вимальовувалися на тлі абсолютно чорного будинку, заважаючи спати мешканцям на протилежному боці вулиці. І вдень вони горіли також, будили тугу й тривогу. Надворі була сіра похмура осінь, і дехто вмикав світло навіть удень. Але ж не в усіх кімнатах одночасно. Можливо, господарі поїхали кудись і лишили світло, щоби здавалося, ніби в домі хтось є? Іноді так роблять. Але тоді його лишають десь у передпокої або, принаймні, в одній з кімнат, і воно горить десь там, у глибині, а не б'є у вічі з усіх вікон.

Літнє подружжя мешканців тієї хрущовської квартири вкрай рідко зупинялося поговорити з сусідами. Зазвичай тільки віталися й поспішали далі — додому чи з дому. Те, що їх давно не бачили, було би помічено ще нескоро, якби не їхні тривожні болючі вікна. Ні, там не рятуються від густої мряки пізньої осені. І не мучаться від нестерпного безсоння. Там сталося щось страшніше. Сусіди звернулися до дільничного міліціонера. Виламали двері і в присутності пойнятих, якими були найближчі сусіди, увійшли до квартири. Обоє мешканців тої двокімнатної хрущовки типу "распашонка", Микола Андрійович Шуліка та його дружина, Таїсія Іванівна, застигли в диких позах, залиті чорною кров'ю. Жінка лежала на ліжку в другій кімнаті, чоловік на дивані в першій. Все було видно неозброєним оком, але було зроблено експертизу, яка підтвердила, що чоловік убив дружину сокирою, вдаривши її по голові, а потім пішов на кухню, лишаючи криваві плями на стінах, узяв ніж і встромив його собі в серце. Їх винесли, накривши цупким слизьким рядном, і ноші з порізаними тілами, які почали розкладатися, запхали до чорного мікроавтобуса. А сусідів з їхнього поверху ще довго тягали до тієї клятої хати як пойнятих: знімали відбитки пальців, описували речі небіжчиків, проглядали їхні записники.

Подружжя Шулік удруге привернуло до себе увагу. Вперше це було ще в далекі сімдесяті роки, коли їхній єдиний син примудрився втекти до Західної Німеччини — не повернувся з конкурсу молодих піаністів. А тепер такий страшний кінець батьків. Що, власне, сталося? Хоч би як тяжко жилося, навіщо було так дико йти з життя?

Та згодом усе забулося. Це сталося наприкінці вісімдесятих, в останні роки

існування Радянського Союзу. Мабуть, головною прикметою тієї доби були тогочасні журнали й газети, які дружно друкували таке, за розповсюдження чого за кілька років до того громадянам СРСР загрожували якщо не арешт, то дуже великі неприємності. Але майнові закони лишалися тими ж, житло ще не вважалося власністю тих, хто в ньому мешкав, і не переходило у спадок до родичів. Ту хрущовську квартиру, яка мало не рік стояла опечатана, потім дали іншим людям. Вони й досі живуть там, і криваві тині попередніх господарів не тривожать їх.

І все-таки що, що ж сталося тоді, в каламутний осінній вечір вісімдесят восьмого року у вузькій вуличці київського середмістя, де хрущовський будинок стоїть, затиснений між старими, ще дореволюційними спорудами? Мешканці хрущовського будинку з рудої цегли так і не довідалися про причину тих смертей. Небіжчики були непогані люди. Хтось згадав, як Микола Андрійович інколи підносив комусь торбу з картоплею, а Таїсія Іванівна, бувало, що гуляла з чиеюсь дитиною, поки молода мама збігає до магазину. Єдине, вони обоє були дуже нетовариські, але хто захоче говорити про сина, який утік назавжди? Оскільки інших версій логіка життя не підкидала, самі для себе сусіди Шулік вирішили, що трагедія, певне, стала наслідком психічного розладу. Вочевидь, Микола Андрійович довго не міг збагнути, як це син міг кинути напризволяще батьків, які виростили його. Довго мовчки страждав, а потім звихнувся. Вбив дружину й себе. Ще трохи почекав би, он же зміни почались, і, може, син викликав би їх до себе, ще пожили б у нього, адже в тій Німеччині ого-го який життєвий рівень! Вони були не такі й старі, коли все для них скінчилося. Ще могли би пожити. Це раніше тих "невозвращенців" дехто вважав невдячними, мовляв, радянська влада їх вигодувала, дала освіту, а тепер вони стали мало не національними героями.

Обідрані шпалери в домі Лариси Лавриненко, порепана стеля, хиткий паркет, вікна, від щілин у яких у разі певного напрямку вітру фіранки напинались, як вітрила, одного дня хором заголосили, що так більше жити не можна, треба щось робити. Річ була не лише в грошах. Річ була у відсутності проекту, згідно з яким можна було б привести до ладу це житло зі псевдоурочистими високими стелями, обплетеними густим павутинням, яке розгойдувалося особливо несамовито із черговим раундом безрезультатних спроб таки цей проект розробити. А точніше, узгодити побажання всіх трьох мешканців цього бедламно захаращеного дому, руйнація якого останнім часом ставала помітною навіть знадвору.

— Бож-же мій! Щоб у трикімнатній квартирі не було де розташуватися трьом особам! І вп'ятьох, буває, живуть в одній кімнаті і не вередують! — стогнала мати Лариси Майя Гаврилівна.

— Особисто ти ніколи не жила так, щоб вп'ятьох, та в одній кімнаті, — відповідала втомлена хатніми баталіями Лариса.

— Бабцю, скільки тобі можна повторювати: це не трикімнатна квартира! Це помешкання з двома спальнями! З дво-ма! А нас — троє! Тро-є! — пояснював бабусі онук, син Лариси Ярослав.

— Отже, мені треба померти! Щоб вас було двоє на ваші дві спальні! А я хочу до

батька! На Берківці! Коли вже мене туди віднесуть?

Ніхто не хотів спати у вітальні, яка до того ж була прохідною. Ніхто не хотів ділити спальню з тим, іншим. Кожен уважав, що має законне право на окрему кімнату. Першокурсник Ярослав аргументував свої претензії тим, що йому те право дає, принаймні, його чоловіча стать. Дві підстаркуваті баби можуть спати разом, а молодому парубку це просто шкідливо для здоров'я. Лариса була переконана, що право на окрему спальню належить їй і тільки їй, оскільки хто тут заробляє гроші, хто годує цю неситу базарну братію, хто оплачує курорти й масажистів старої матері, яка не визнає себе старою? Хто платить за навчання бевзя-сина? А Майя Гаврилівна вважала право на окрему спальню своїм і тільки своїм, бо, по-перше, хто є найстаршою у цих стінах? А по-друге, хто, як не вона, весь час боронить цей дім від зайвих і непотрібних нахлібників? Тільки вона свого часу наполягла, щоб небіжчик Ларисин батько купив кооперативну квартиру для Марини, своєї дочки від першого шлюбу. Вона мешкала з ними аж до Ларисиних п'яти років, і що б воно було, якби та нині шістдесятирічна жінка й досі зберігала права на цю апартаментцію? Так, це справи давні, але ось і недавні: поки Лариса день і ніч десь пропадає, заробляючи гроші, зусиллями Майї Гаврилівни чоловік Лариси Володя, який вже давно працює у Штатах, втратив право на житлоплощу в цих стінах. Якщо він колись повернеться на батьківщину, місця йому тут не буде. І так товкся тут ледве не п'ятнадцять років! В родині з такими інтелігентними традиціями! В історичному центрі Києва!

— Ти це робила тому, що, якби в мене знову завівся чоловік, окрема спальня була б моєю, себто нашою! А так ти можеш пхати дорослу жінку, яка тяжко працює, в одну кімнату з дорослим сином!

Та поступово в процесі аргументованих і не аргументованих, але достатньо гострих дискусій проект устрою квартири почав вимальовуватися. На щастя, кімната, суміжна з вітальнею, де стояв величезний двотумбовий письмовий стіл покійного Віктора Михайловича Лавриненка, батька Лариси, кімната, яка правила за спальню Ларисиним батькам і де проводила неспокійні ночі його вдова Майя Гаврилівна, від якої онук Ярослав, коли став дорослішати, тікав спати до вітальні, і це обурювало всю родину, оскільки вранці хлопець ніколи не забирав свою постіль з дивана у вітальні і це доводилося робити комусь іншому, — на щастя саме та кімната, суміжна із вітальнею, була не тільки достатньо велика, але ще мала два вікна, що робило можливим розділити її на дві невеличкі, проте несуміжні між собою кімнатки, які мама й син погодилися узяти собі. А третю, меншу кімнату, де ще й досі за інерцією не демонтували шлюбного ліжка Лариси й Володі, в якому Лариса більше трьох років спала сама, нарешті погодилась узяти собі за спальню Майя Гаврилівна.

Позатої зими Ларисі надав братерську допомогу брат її зниклого чоловіка Дмитро, відремонтувавши кухню, санвузол і ванну. І коли кухня набрала пристойного вигляду, в цьому домі взялися за кімнати. Поки мати не передумала, Лариса з Ярославом заквапилися звільнити кімнату, яку ділитимуть на дві. Вже було домовлено, що в понеділок прийде електрик, який повісить дві люстри і поміняє два вимикачі, а потім

уже муляр почне зводити стіну і прорубає нові двері. Все йшло більш або менш спокійно. Ярослав, якого, загалом, неможливо залучити до хатніх справ, несподівано виявив гіперактивність, оскільки йому засвітило мати автономне приміщення, яке він зібрався оздобити артефактами української та якутської нечистої сили.

— Я порога твоєї майбутньої кімнати не перейду, — казала бабуся.

— Боже, яке щастя, — відповідав онук, жваво звільняючи шафи, переносив і перетягував речі й меблі до вітальні, яка перетворилася на неймовірне житейське звалище, колоритну й по-своєму мальовничу купу побутового мотлоху.

— Це метафора нашого буття, — коментувала Лариса безладне звалище книжок, стільців, килимків, одягу і матраців.

— Це пекло, пекло, — стогнала Майя Гаврилівна.

— Ніби ти була в пеклі, — презирливо відповідав бабці Ярослав, — ти абсолютно не розумієшся на інфернальних структурах.

Кімната з двома вікнами звільнялася і ставала порожньою, урочистою і лункою. Попереду був останній акт драми: "депортація" двотумбового батькового столу. Він стояв посеред великої кімнати перпендикулярно до одного з вікон, так, як його поставив покійний Віктор Михайлович, і його було неможливо не лише винести, а й навіть зрушити з місця. Ярослав відчинив дверцята однієї з тумб, витяг чотири масивні шухляди, виніс їх у вітальню. Але вміст другої тумби був особливо важкий. До того ж її дверцята були замкнені, і ключа не було. Ярослав приніс ножа, аби виламати замок.

— Що ти робиш, негіднику! Для тебе немає нічого святого! Це ж стіл дідуся!

Ярослав іронічно-галантно зробив рух рукою.

— Тоді прошу тебе, бабуся, зрушити з місця оцю машину, залишивши на місці те, що там стоїть.

Майя Гаврилівна почала незграбно підступатися до письмового столу, штовхати його боком, передом, спиною, але мебля стояла, ніби приварена до підлоги. Мама й син почали реготати з бабусі, яка не винесла наружи над собою і сказала, що так, певне, доведеться ламати дверцята, але варто спершу зробити спробу підібрати ключа. Вона принесла з лише їй відомої схованки зв'язку ключів, один з яких відімкнув тумбу. У цій тумбі шухляд не було, і стала зрозумілою природа шухлядок, звалених у комірчині, звідки за традицією нічого не викидали, бо в цьому домі нічого не виносять на смітник, все свято бережуть, все може стати у пригоді. Весь простір тумби заповнював великий картонний пакунок, стягнений шнурками. Ярослав, надриваючись, витяг його з тумби, але вирішили не тягти пакунка до перевантаженої вітальні, де й так не можна ходити, тільки стрибати на одній нозі. Вирішили і стіл не витягати, тільки застелити його газетами. Все одно він стоятиме в одній з новоутворених кімнат.

А пакунок усіх дуже роздратував: Ларису своїм великим обсягом — ніби мало мотлоху в цьому домі? Ярослава — причетністю до чогось таємничого, а Майю Гаврилівну — нешанобливим ставленням до речей, що їх покійний Віктор Михайлович вважав за потрібне тримати в тумбі письмового стола. Пакунок вирішили поки не розпаковувати, скоріш за все там нема нічого вартого уваги. Які-небудь папери

воєнного і повоєнного часів. У цьому домі в процесі якої-небудь реконструкції неодноразово виникало чимало загадкових пакунків, і жоден з них не містив нічого цікавого.

Але, коли в старому київському помешканні в тумбі антикварного письмового столу на лев'ячих лапах було потривожено масивний запилений запавучений пакет, який стояв нерухомо, либонь, не одне десятиріччя, то це відгукнулося в тій сфері буття, де сходяться незримі, проте болючо-реальні нитки подій і доль. Наступного дня, в неділю, в недосяжних глибинах мотлоху, накиданого у вітальні, задзеленчав телефон. Абонент передзвонював двічі, поки Лариса і Ярослав спільними зусиллями дісталися до апарата.

— Доброго вечора. Чи можна запросити Віктора Михайловича? — спитав чоловічий голос із легким іноземним акцентом, який і акцентом назвати не можна. Так говорять люди, які народились і виросли тут, а потім довго жили там.

— Мені дуже прикро, але він помер.

— О-о-о-о! Прийміть мої найщиріші співчуття!

— Ви знаєте, він помер п'ятнадцять років тому, і ми це якось пережили.

— Так давно? А втім, час біжить неймовірно швидко... Це вас турбує Алекс Гайєр з Німеччини. Можливо, якимось дивом, у вашому домі зберігся пакет, який належав моєму батькові? Мені переказали, що він зберігався у кабінеті в тумбі письмового столу.

— Пакет із тумби письмового столу? Так, зберігся. Ми саме зараз робимо ремонт у тому кабінеті, і ви б дуже зобов'язали нас, аби якомога швидше забрали його.

Чоловік на тому кінці дроту розпитав, куди він має під'їхати, щоб забрати пакет. Домовилися про зустріч у маленькому скверику по вулиці Артема перед спуском на Лук'янівку. Поряд із бюветом, де беруть джерельну воду, Ярослав притяг із комори возика на коліщатках і радісно прикрутив до нього пакета. Майя Гаврилівна раптом зарепетувала, мовляв, як це, віддати незнайомій людині речі дорогого небіжчика. Але Лариса і Ярослав дружно накинулися на бабусю: навіщо зберігати не своє, якщо людині відомо, що пакет зберігався саме у лівій тумбі письмового столу, значить, колись цю річ віддали полковнику Лавриненку на зберігання і треба дякувати Богу, що його забирають.

— У цьому пакеті цілком можуть бути предмети, до яких причетний нечистий. І дуже добре, що ми його виносимо з нашого дому. Може, тепер закінчатся наші нещастя і в домі нарешті з'являться... — Ярослав почав перераховувати найновіші марки товарів побутової техніки з магазину "Ельдорадо". А Майя Гаврилівна пригадала, як цей пакет з'явився в їхньому домі. Але про це потім, поки треба винести його і віддати тому, хто телефонував.

Лариса пішла переодягтися, щоби можна було вийти на вулицю. У цьому домі давно не з'їжджали з глузду, тож було вирішено якнайшвидше це компенсувати. Майя Гаврилівна раптом запрагла хоча б одним оком глянути, а що там у цьому пакеті — вона тепер добре пригадала, хто саме його колись приніс. Ніби не стояв він тут понад

двадцять років, ніби не можна було сто разів усе вивчити і загорнути назад усе як було. А Ярослав заявив, що він півтора вихідних віддав благоустрою рідної домівки і тепер має йти на прогулянку і не може винести у скверик той самий пакет, бо не має на це часу. Лариса почала судомно пропонувати сину п'ять гривень, але юний негідник відповів, що стільки коштує хіба що праця школяра, а студент коштує значно більше. Домовились все-таки за п'ять, але візок із пакетом Ярослав потяг за півгодини до призначеної зустрічі, бо дуже поспішав. Лариса погодилася, бо хотіла швидше вийти на вулицю подалі від гріха — Майя Гаврилівна із запалом малої дитини рвалася розкрити пакет і подивитися, що там усередині.

Ярослав витяг візок із великим пакетом, який так і не обтерли від багаторічного павутиння, у крихітний скверик, де не було навіть лавочок, залишив матір поряд з альтанкою над бюветом з джерельною водою і зник, жадібно схопивши п'ять гривень: "Тримай, мерзотнику, щоб ти ними вдавився!"

Був рожевий квітневий вечір. У деяких вікнах великого старого будинку на протилежному боці запалили світло. По вулиці Артема гучно їхали авта. Вкриті молодим листям дерева у скверику пахли п'янко, як у великому парку. Весна, тихо подумала Лариса, присіла на той брудний пакет і підвела очі вгору, де в бузковому небі засвічувались перші зорі. Її охопило знайоме відчуття ірреальності, яке, мабуть, єдине здатне рятувати від бездарного дріб'язкового буття. Якби ще сюди пляшку пива, втомлено подумала Лариса, можна було би трохи відпочити. А потім згадала, для чого вона тут, поглянула на годинник, підвелася зі свого сидіння, озирнулася і побачила стрункого сивого чоловіка, який також озирався. Певно, то був він.

— Чи не ви є дочка полковника Лавриненка? Так, я Алекс Гайер, і мені дуже прикро, що ви мали неприємності через мене.

— Якби в житті були тільки такі неприємності...

— Все одно вибачте. Як ви дотягли це сюди? Я не мав поняття, що пакет такий тяжкий...

— Мені допоміг син.

Чоловік зробив знак водієві таксі, і вони вдвох понесли пакета до жовтого авта. Поки водій нервово прилаштовував пакета у багажник, — авто стояло там, де не можна, — чоловік знову підбіг до Лариси:

— Ще раз дуже дякую вам! Візьміть, прошу вас, — він простяг Ларисі іноземну візитівку, на зворотному боці якої було написано номер київського телефону. Я буду тут до наступної п'ятниці.

Чоловік і жінка несподівано міцно потисли одне одному руки і усміхнулися одне до одного. Таксист сів за кермо, і Алекс Гайер — здається, так назвав себе той чоловік? — побіг до машини і, перш ніж зовсім зникнути, помахав рукою, і в темряві востаннє блиснула його привітна усмішка. Тягнучи за собою порожнього возика, Лариса вийшла на вулицю і подивилася вслід тому таксі. Їй не хотілося додому. Закортіло злетіти вгору, побачити вдалині освітлену постать дзвіниці Святої Софії, нагромадження дахів вулиці Артема та Львівської площі, подивитись на них, але в той бік не летіти, а рушити

в напрямку Дніпра, покружляти над незрівнянними темними пагорбами, поки не почне свистіти у вухах... Із потойбічно-замріяного стану Ларису вивела Майя Гаврилівна, яка також припленталася до скверика, бо їй закортіло побачити чоловіка, який приїздив по пакет.

— Хто це був такий? — розчаровано спитала вона.

— Не знаю, — відповіла Лариса.

— Це зовсім не те, що мені здалося спершу... Я ніколи не бачила цього хлопця.

— А я його ніби десь бачила, — непевно відповіла Лариса.

— Але все зовсім не так, як мені здалося на початку, коли тільки подзвонили, що прийдуть по пакет. Дивно. Віктор Михайлович ніколи не брехав мені. Тоді, коли цей пакет тільки з'явився в нашому домі, твій батько сказав, що то якісь речі Святика, колишнього чоловіка Марини. Але то не він. Я кілька років тому бачила Святика. Він абсолютно лисий, а той, хто тут щойно був, сивий, але має повно волосся.

Така малозначуща річ, як вечірня зустріч у скверіку з привітним незнайомцем, якого Лариса Лавриненко нібито колись бачила, але не могла пригадати, де й коли, справила на неї невинувато глибоке враження. Майя Гаврилівна всоте повторювала, що це не Святик, а Віктор Михайлович чомусь сказав їй чи не тридцять років тому, що пакет належить Святику, чоловіку, з яким тривалий час була одружена його дочка від першого шлюбу Марина. А Лариса взагалі не пам'ятала, за яких обставин той пакет опинився в їхньому домі. Але вона пам'ятала напевне, що десь бачила чоловіка, який по нього приїхав у неділю ввечері.

Кінець ознайомчого фрагменту